

Merdevine

Teodora Jovanović

Merdevine (ljestve, lojtre, skale, lestev) su objekti koji se koriste u pokušajima da se preskoči **ograda, zid, žica** ili druga fizička barijera na granici. Merdevine su u kontekstu ilegalizovanih migracija materijalni simbol snalažljivosti, otpornosti, ali i prisiljenosti na izlaganje riziku. Ovi objekti se koriste na različitim granicama širom sveta, uključujući i granice sa visokim fizičkim barijerama duž **balkanske rute**, na primer, između Srbije i Mađarske.

Naizgled trivijalni, predmeti imaju moć da utiču na ljudsko iskustvo. Materijalnost je sočivo kroz koje možemo posmatrati odnose, kako društvene, tako i one koje ljudi grade sa predmetima (Miller 2005). Pojam merdevina se često koristi kao metafora za klasnu mobilnost. Jedne merdevine, napravljene od aluminijuma ili drveta, mogu da se iskoriste da se promeni sijalica u stanu, okreči zid, dohvati nešto sa visine ili uradi ma kakav majstorski posao. Takođe, mogu da se iskoriste da se preskoči ograda na granici, postavljena da spreči ulazak na teritoriju.

Obični, svakodnevni predmeti, poput merdevina, dobijaju drugačija značenja i namene u susretu sa granicama. Ti „trivijalni“ predmeti – koji na prvi pogled nemaju nikakve veze sa granicama i migracijama – mogu da konstruišu i dekonstruišu granice, učine ih jačim ili slabijim, i stvore alternativna, često neverbalna znanja (Tuulikki 2020). Istraživanje uloge koju ti predmeti imaju doprinosi razumevanju telesnog čina prelaska granice. Na primer, Jason De León (2013) je na granici između Meksika i SAD istraživao predmete koje ljudi ostavljaju u pustinji, a koji nam mnogo toga mogu reći o tome kako je patnja postala normalizovana u procesu prelaska pešačenjem. Iskustvo korišćenja merdevina je telesno, opipljivo, riskantno i neverbalno.

Merdevine, kao alatku za prelazak granice, odnosno kao deo opreme za **gejm**, opazila sam prilikom posete u kampu u Somboru 2021. godine, poslagane na jednoj gomili. Njima se trguje. Ljudi obeleženi kao „krijumčari“ (mogu biti i samo radnici koji pokušavaju da plate sopstveni put), prodaju svojim saputnicima merdevine po nekoliko puta većoj ceni u odnosu na cene u zvaničnim prodavnicama, i postavljaju ih na ograde. Merdevine korišćene za gej m na srpsko-mađarskoj granici su vatrogasne merdevine na izvlačenje. Izgled tih merdevina se može videti na fotografiji koju je u jednom skvotu slikala nevladina organizacija Klikaktiv:

Horgoš, 2021. godina. Foto: Klikaktiv

Na kraju muzičkog spota na arapskom jeziku, koji je snimljen na srpsko-mađarskoj granici, prikazan je prelazak granice merdevinama, kao i policijska kola koja jure za prestupnicima. Taj spot je u srpskim medijima opisan kao reklama za jednog uticajnog krijumčara. Naziv spota, odnosno trep pesme, je حارق (izgovara se /hāreq/), što je izraz povezan sa حارقة (izgovara se /harāqa/), koji je postao metafora za ilegalizovane migracije kao aktivnost „spaljivanja granica“ (M'charek 2020). Sadržaj spota i tekst pesme navode na tumačenje da su merdevine jedan od elemenata putem kojih ozidane granice EU bivaju „spaljene“, a krijumčari su oni koji raspolažu šibicama.

Merdevine su potencijalno opasan predmet čak i u kontekstu jednog domaćinstva. Njima se uvek pristupa sa dozom opreza. U kontekstu ilegalizovanog prelaska granice, opasnost je znatno veća, o čemu svedoči objava Klikaktiva od 21.01.2021.

SA TERENA

Tokom rada sa izbeglicama primetili smo da su neke od najčešćih povreda sa kojima se susreću tokom

pokušaja prelaska granica - povrede nogu. Te povrede dešavaju im se tokom preskakanja ograde - kada žure, u strahu su ili ih juri policija, pa nemaju dovoljno vremena da se koliko-toliko pažljivije spuste niz ogradu.

Međutim, postoji još jedna stvar zbog koje su prelomi i uganuća nogu, stopala i zglobova toliko učestali. Da bi cela priča bila razumljivija, dajemo vam kratki uvid u to kako izgleda jedan deo graničnog prelaza između Srbije i Mađarske. Pre same ograde, na zemlji se nalazi bodljikava žica kroz koju se izbeglice probijaju puzeći ogrnuti čebićima ili vrećama za spavanje, da ih žica ne bi posekla. Nakon što se kao vojnici u filmovima provuku kroz nekoliko metara dugačku zamku bodljikave žice - čekaju ih dve ograde. Obe su visoke oko četiri metara i takođe su na vrhu obmotane slojevima bodljikave žice. Razmak između te dve ograde - zona patroliranja - veliki je toliko da samo dva policijska džipa mogu da se mimođu u prolazu. Da bi prešli te dve ograde ljudi plaćaju krijumčarima velike količine novca kako bi im oni u pravom trenutku postavili merdevine za prelaz preko jedne i preko druge ograde. Mnogi ljudi iz izbegličke populacije krenuli su na put sa jako ograničenom sumom novca i vrlo često nemaju novca da plate prelaz preko cele ograde ili čuvaju novac za dalji put. U tom slučaju odlučuju se da plate novac za prelazak preko prve ograde i za penjanje na vrh druge ograde sa koje ih očekuje skok u nadi da će pri padu uspeti da se dočekaju na zemlju bez većih povreda. Postoje čitave grupe ljudi koje dakle od krijumčara dobiju merdevine za penjanje i spuštanje sa prve ograde, dok im se za drugu ogradu postave samo jedne merdevine za penjanje, a merdevina za spuštanje nema, jer nisu plaćene. Tada ljude očekuje skok. Tako nastaju teške povrede koje će većinu ljudi pratiti tokom čitavog života, jer najčešće nisu na vreme i pre svega dobro medicinski tretirane.

Penjanje uz merdevine, spuštanje niz merdevine, i skakanje sa ograde kada merdevina nema, jesu telesne tehnike na granici. Telesne tehnike koje migranti nauče tokom puta jedinstvene su za kontekst ilegalizovanih prelazaka granica. Oblikovane su složenom mrežom koja uključuje prakse granične kontrole, okolinu, materijalnu kulturu migranata, krijumčare i druge faktore (De León 2013: 329). Kao što su merdevine element subverzivne aktivnosti spaljivanja granica, tako su i element nasilja na granicama. Ukoliko se ne savladaju rizici i telesne tehnike korišćenja merdevina, može doći do ozbiljnih fizičkih povreda.

U toku 2022. godine, spomenuto da će Mađarska produžiti ogradu na granici sa Srbijom za jedan metar uvis. Tim Klikaktiv-a je na tu temu zabeležio komentar jednog momka iz Maroka, u [objavi](#) od 12.08.2022.:

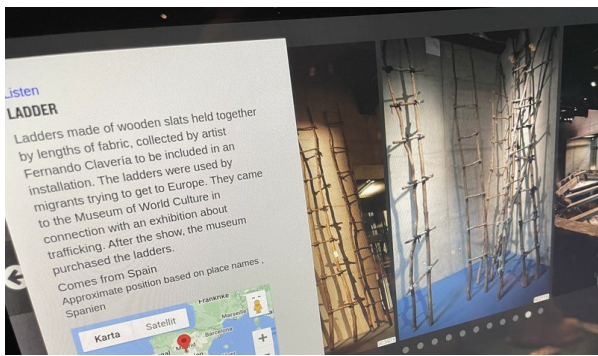
Ako produže ogradu za jedan metar i mi ćemo produžiti merdevine za jedan metar.

Izdvojeni citat ukazuje na stalnu dinamiku nadmudrivanja između osoba u pokretu i upravljača granicama. U pitanju je svojevrsna borba, koja se tumači u ključu **autonomije migracija**. Merdevine mogu biti neka vrsta oblik **mobilnih zajedničkih dobara**, koja ljudi kreiraju i koriste u migraciji, uprkos naporima autoriteta da ih spreče, ali i "roba" koju prodaju jedni drugima.

Drvene merdevine se često koriste na granici između Meksika i SAD. Nekoliko dugačkih, drvenih merdevina, korišćenih za prelazak granice iz Afrike na evropsku teritoriju (Ceuta i Melilla),

sakupljene su i izložene Muzeju svetskih kultura (Gothenburg, Švedska). One su poslužile kao inspiracija za ovaj tekst.

Izložba "Crossroads", Muzej svetskih kultura, Gothenburg, 2023. Foto: Teodora Jovanović

Merdevine su materijalizacija ideje da ograde ne mogu da spreče migracije, ali mogu da podstaknu kreativnost, povećaju troškove prelaska i pojačaju rizike za one koji su prisiljeni da ih preskaču.

13. 9. 2023.

Literatura

De León, Jason. 2013. „Undocumented Migration, Use Wear, and the Materiality of Habitual Suffering in the Sonoran Desert“. *Journal of Material Culture* 18/4: 321-345.

Kurki, Tuulikki. 2020. "Materialized Narratives of Border: Articulating the Unspeakable through Everyday Objects." U *A Research Agenda for Border Studies*. James W. Scott, ur. Cheltenham, Northampton: Edward Elgar Publishing, 129-144.

M'charek, Amade. 2020. „Harraga. Burning Borders, Navigating Colonialism“. *The Sociological Review Monographs* 68/2: 418-434.

Miller, Daniel, ur. 2005. *Materiality*. Durhan i London: Duke University Press.